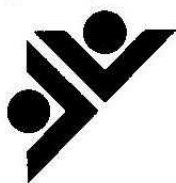


مجموعه آثار ۱۳



# فلسفه اخلاق و تعلیم و تربیت

تألیف: محمدتقی جعفری

تدوین و تنظیم: عبدالله نصری

Muhammad Taghi Ja'fari

مجموعه آثار ۱۳

### فلسفه اخلاق و تعلیم و تربیت

تألیف: محمدتقی جعفری

سر شناسه: جعفری تبریزی، محمدتقی، ۱۳۰۲، ۱۳۷۷.  
Muhammad Taghi, Jafari Tabrizi

عنوان و نام پدیدآور: فلسفه اخلاق و تعلیم و تربیت / محمدتقی جعفری؛ تدوین و تنظیم: عبدالله نصری؛ به اهتمام علی جعفری.  
مشخصات نشر: تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی؛ موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۵۴۵ ص.

فروست: مجموعه آثار، ۱۳.

شابک: دوره، ۲-۷۲۳-۴۳-۹۶۴-۱۰۹۷۸-۶۵-۱-۴۳-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: اسلام و آموزش و پرورش

موضوع: Islamic education

موضوع: اخلاق اسلامی

موضوع: Islamic ethics

شناسه افزوده: نصری عبدالله، ۱۳۲۳.

شناسه افزوده: جعفری، علی، ۱۳۳۳.

شناسه افزوده: دفتر نشر فرهنگ اسلامی

شناسه افزوده: Islamic Culture Broadcasting Institute

شناسه افزوده: موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری

شناسه افزوده: Jafari Institute، Allameh

رده بندی کنگره: ۱۸/۷۲۳۰/۱۸

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۵۴۳۳۱

وضعیت رکورد: فیبا

چاپ اول: سال ۱۴۰۰

این کتاب در ۱۰۰۰ نسخه در شرکت چاپ و انتشارات، لیترگرافی و چاپ و صحافی شد.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۳-۶۵-۱-۴۳-۹۶۴-۹۷۸

شابک دوره: ۲-۷۲۳-۴۳-۹۶۴-۹۷۸

تدوین و تنظیم: عبدالله نصری

(استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی)

به اهتمام: علی جعفری

صفحه آرا: رؤیا عزیزی موسوی

دفتر مرکزی:

پاسدaran، میدان هروی، خیابان شهید

افتخاریان، کوچه پریم، پلاک ۲۳

تلفن: ۰۲۲۱۲۲۹۳۶۱۴۰-۲۲۹۳۶۱۴۰

نمابر: ۰۲۲۹۵۶۴۰۱

کد پستی: ۱۶۶۹۷۴۷۴۱۴

مدیریت بخش و توزیع:

تهران، خیابان فردوسی جنوبی،

بن بست هنر، بن بست اول، پلاک ۴ و ۵

تلفن: ۰۳۳۹۲۰۳۰۷-۳۳۱۱۲۱۰۰

فروشگاه ها و مراکز بخش:

فروشگاه کتاب زیتون: ضلع جنوبی

خیابان کریمخان، بین خیابان ایرانشهر

و ماهشهر پلاک ۱۴۴ تلفن: ۹۱۰۷۰۸۸۷

فروشگاه پاسدaran: تلفن: ۲۲۸۵۵۱۶۴

فروشگاه مشهد: تلفن: ۲-۲۲۲۱۴۸۳۱-۰۵۱

نشانی الکترونیک: www.daftarnashr.org

پست الکترونیک: print@daftarnashr.org

مؤسسه علامه جعفری:

نشانی الکترونیک: www.ostad-jafari.com

پست الکترونیک: info@ostad-jafari.com

اینستاگرام: @jafari\_allameh

تلفن: ۰۲۱-۴۴۰۹۱۰۴۲

کلیه حقوق مکتوب و الکترونیک

برای ناشر محفوظ است.

خواهشمند است نظرات خود را

در باره این کتاب با ذکر نام آن به

شماره ۳۰۰۴۸۵۰ پیامک کنید.

## نمایه مطالب

- پیشگفتار ..... ۱۷
- بخش اول: اصول ثابتة انسانی در ارتباطات چهارگانه ..... ۲۵
- فصل ۱- ریشه‌های اساسی ثابت‌ها و ارتباط آنها با متغیرات ..... ۲۷
- انواع ثابت‌ها با نظر به اصالت و وسعت مفاهیم آنها ..... ۲۹
- ملاک اصالت و وسعت مفاهیم ثابت‌ها ..... ۳۰
- ثابت مطلق ..... ۳۰
- ثابت‌های نسبی ..... ۳۰
- احکام اولیه‌ی اسلامی و نیازهای ثابت ..... ۳۱
- توضیحی درباره تغییر احکام اولیه ..... ۳۴
- فصل ۲- ثابت‌ها در ارتباط انسان با خویش ..... ۳۹
- ۱- ثابت‌ها در ارتباط انسان با خویش ..... ۳۹
- ۱- اصل صیانت ذات ..... ۳۹
- ۲- انسان جاننداری است دارای دو بعد مادی و معنوی ..... ۴۴
- ۳- اصل حیات شایسته ..... ۴۴
- ۴- انسان دارای کرامت و شرف ذاتی است ..... ۴۵
- ۵- اصل آزادی مسئولانه ..... ۴۵
- ۶- اصل ضرورت تعلم و تربیت‌پذیری ..... ۴۵
- ۷- اشتیاق جدی انسان برای وصول به کمال ..... ۴۶
- ۸- فرهنگ‌گرایی ..... ۴۶
- ۹- تمایل شدید برای دریافت موقعیت در جهان هستی ..... ۴۸
- ۱۰- نیاز انسان به پاسخ برای چهار سؤال اساسی ..... ۵۱
- علم است یا حقه‌بازی؟ ..... ۵۲
- ۲- ثابت‌ها در ارتباط انسان با خویش، در قلمرو بایستگی‌ها ..... ۵۶

- ۲- نیازهای مربوط به زندگی توجیهی خاص ..... ۳۰۶
- ۳- نیازهای حیات تکاملی ..... ۳۰۶
- دیدگاه بعضی از روان‌شناسان معاصر در رده‌بندی نیازها ..... ۳۰۶
- تقسیم‌بندی نیازها ..... ۳۰۸
- تعریف شخصیت سالم ..... ۳۱۰
- نمونه‌ای از مختصات (ویژگی‌های) اساسی شخصیت ..... ۳۱۱
- تفاوت شخصیت‌ها با نظر به معلومات و تجارب و ..... ۳۱۲
- شخصیت سالم در برابر شخصیت بیمار ..... ۳۱۳
- نسبیت سالم بودن شخصیت ..... ۳۱۴
- راه و روش سالم‌سازی شخصیت ..... ۳۱۴
- دو انحراف پلیتیک نتیجه پدیده خودخواهی ..... ۳۱۵
- یکم - طغیان بر اصول و قوانین مقرر به صلاح زندگی افراد جامعه ..... ۳۱۵
- دوم - نگاه کردن به دیگران در مرتبه‌ای پایین‌تر از خود ..... ۳۱۵
- آثار سالم‌سازی شخصیت ..... ۳۱۸
- «حیات معقول» در جریان تأثیر و تأثر در ارتباطات چهارگانه ..... ۳۱۹
- تحلیل شخصیت از دیدگاه داستایوفسکی ..... ۳۲۱
- فصل ۴ - بحثی در تعهد و مسئولیت ..... ۳۲۹
- تعریف تعهد ..... ۳۲۹
- تقسیم پدیده‌ها و فعالیت‌های روانی ..... ۳۲۹
- تعهد و سه مرحله تعیین انسانی ..... ۳۳۱
- تعهد و مسئولیت در تعیین اول ..... ۳۳۴
- تعهد و مسئولیت در تعیین دوم ..... ۳۳۴
- تعهد و مسئولیت در تعیین سوم ..... ۳۳۵
- نوع یکم - تعهد انسانی ..... ۳۳۵
- نوع دوم، تعهد انسانی - الهی ..... ۳۳۸
- تعهد و احترام و ایفای آن از دیدگاه قرآن ..... ۳۴۱

۳۴۳	موضوع تعهد و گروه یکم از آیات
۳۴۷	فصل ۵ - اخلاص، عالی‌ترین کیفیت رابطه میان انسان و مطلوب ذاتی او
۳۵۰	مختصات اخلاص ارزشی
۳۵۶	رابطه اخلاص با جان آدمی
۳۵۷	اخلاص در قرآن
۳۶۳	اخلاص در سخنان امیرالمؤمنین علی <small>علیه السلام</small>
۳۶۷	روایاتی دیگر درباره عظمت اخلاص و ارزش آن
۳۷۱	اخلاص در اندیشه و گفتار و عمل، عامل لایروبی چشمه‌سارهای درون
۳۷۷	بخش چهارم: اخلاق و مذهب
۳۷۹	مقدمه
۳۸۱	فصل ۱ - پیدایش و روش اخلاق در گذشته
۳۸۱	روش اخلاقی در هند باستان
۳۸۳	اخلاق دوران باستانی مصر
۳۸۸	روش اخلاقی ایران باستان
۳۸۹	روش اخلاقی در چین باستان
۳۹۰	ایده قوم یهود در اخلاق
۳۹۱	دوران متمایز روش‌های اخلاقی در یونان باستان
۳۹۳	پدیده اخلاق در تمدن جامعه روم
۳۹۸	اخلاق و فیلون اسکندری
۳۹۹	روش اخلاقی در قرون وسطی
۴۰۰	آمونیسوس ساکاس و افلوپین مصری و اخلاق
۴۰۱	فصل ۲ - ریشه‌های نظام‌های اخلاق باستانی
۴۰۱	تمایل طبیعی انسان‌ها
۴۰۳	فرض عامل درونی
۴۰۶	اکتشاف روش عمومی اجتماع از راه نظریات برخی از متفکران
۴۰۸	اختلاط اخلاق و مذهب

۴۰۹	فصل ۳- بررسی اخلاق در دوران معاصر
۴۱۱	تعریف اخلاق
۴۱۴	مسئله اول
۴۱۶	مسئله دوم
۴۱۸	مسئله سوم
۴۳۰	اتحاد نظر نداشتن اقوام و ملل در روش‌های اخلاقی
۴۳۰	سوء استفاده از روش اخلاقی
۴۳۹	مسئله چهارم
۴۳۹	مسئله پنجم
۴۴۱	مسئله ششم
۴۴۳	فصل ۴- عالی‌ترین مکتب اخلاقی
۴۴۳	نزاع دو مسلک سعادت و فضیلت
۴۴۸	چگونگی سازگاری احساس آزادی با سعادت شخصی
۴۵۰	مکتب فضیلت
۴۵۴	هماهنگی مکتب فضیلت با قوانین اجتماعی و دینی
۴۵۵	بخش پنجم: فلسفه اخلاق
۴۵۷	دانش‌ها، ارزش‌ها و اشتراک آنها در مجرای قوانین علمی
۴۵۷	تعریف موضوع و مسئله و دیدگاه و قانون علمی
۴۵۷	مقدمه یکم
۴۵۸	۱- درک
۴۵۸	۲- علم
۴۶۰	مقدمه دوم - رابطه علم و عالم و معلوم
۴۶۱	تعریف مختص (ویژگی) یک مسئله علمی
۴۶۲	مختص دیدگاه علمی
۴۶۲	تعریف و مختصات قانون علمی
۴۶۳	چهار مطلب درباره موضوع و قانون علمی

- اشتراک موضوعات، اعم از طبیعی و ارزشی ..... ۴۶۹
- تعریف ارزش و تقسیم آن بر ارزش‌های قراردادی ..... ۴۷۵
- نوع یکم - ارزش‌های مستند به قراردادها ..... ۴۷۶
- نوع دوم - ارزش‌های مستند به واقعیات و بیان ملاک این استناد ..... ۴۷۸
- تأثیر هر نوع مخالفت با ارزش‌های مستند به واقعیات، در واقعیات مربوط ..... ۴۸۰
- بررسی حقایق ارزشی از دیدگاه علمی و فلسفی، با یک نظر عالی ..... ۴۸۵
- آیا دین از علم و فلسفه جداست؟ ..... ۴۸۷
- توضیح و تفسیر کار اختیاری بعد از وقوع آن از دیدگاه کاملاً علمی ..... ۴۹۰
- یک راه علمی دیگر برای کشف عوامل و ارزش کار اختیاری ..... ۴۹۳
- انگیزش عواملی که برای یک انسان می‌تواند در صادر کردن ..... ۴۹۳
- هماهنگی هست‌ها با باید‌ها و شاید‌ها و استنتاج باید‌ها و شاید‌ها ..... ۴۹۹
- یک بررسی احتمالی درباره جریان قانونی و آیه بودن موجودات عالم هستی ..... ۵۰۹
- دخالت اختیار در حقایق ارزشی، منافاتی با علمی بودن آنها ندارد ..... ۵۱۹
- فرهنگ اصطلاحات استاد جعفری ..... ۵۲۵
- فرهنگ اصطلاحات استاد جعفری ..... ۵۲۵
- نمایه آیات ..... ۵۲۹
- نمایه روایات ..... ۵۳۳
- نمایه نام‌ها ..... ۵۳۷
- نمایه کتاب‌ها ..... ۵۴۳

## پیشگفتار

از بزرگ‌ترین مسائل حساس که در شناسایی‌های حیات انسانی در اغلب قرون و اعصار، اذهان را به خود مشغول داشته، مسئله «اخلاق» است. درباره اهمیت اخلاق، همین مقدار کافی است بگوییم که: اخلاق می‌کوشد در درون افراد بشری عواملی را ایجاد کند تا آنان بتوانند بدون ترس از کیفر، از ارتکاب جرم خودداری کنند و بدون طمع در پاداش، نیکی‌ها را انجام دهند و ضرورت شناخت حق و کوشش در راه آن را از نیروی درونی خود دریافت کنند. آنچه که از ملاحظه سرگذشت بشریت احساس می‌شود، این است که جمع شدن افراد با یکدیگر در زندگی اجتماعی، اغلب روی احتیاج افراد به یکدیگر بوده است. از طرفی، غریزه سودجویی شخصی میان این افراد یک رابطه تضاد ایجاد می‌کند؛ بدین معنی که: غریزه سودجویی، تمایلات افراد را به تصادم می‌کشانند. با این طبیعت اجتماعی بشری که اساس آن روی تناقض قرار گرفته است، آیا لزومی ندارد که با ایجاد فضایل اخلاقی و تربیت وجدانی صحیح، همان احتیاج و سودجویی را که منشأ تناقض است، تعدیل کرده و حدود سودجویی شخصی را به او تعلیم دهیم؟

اگر گردانندگان جوامع بشری اهمیتی به زندگی مردم بدهند، و معلمان و مربیان با تعلیم و تربیت انسان‌ها در مسیر «حیات معقول» آنان، تمایلات تهاجمی موجود در درون مردم را به تمایلات تعاون و هم‌اهنگی مبدل کنند، قطعی است که حیات انسان‌ها در وضعی که در این دوران ماشینی گرفتار آن شده‌اند، نجات پیدا خواهد کرد. ما نمی‌توانیم به هیچ وجه منکر شویم که در امتداد طولانی تاریخ انسانی، قراردادهای سیاسی و اجتماعی و کیفرهایی وجود داشته که اغلب به نظر مقامات حاکمه، مناسب اجتماع وضع شده است؛ خصوصاً در قرون معاصر که بسیاری از کشورهای متمدن توانسته‌اند مطابق خواص اجتماعی خودشان، قراردادهای و کیفرهای مناسبی وضع کنند. با این حال، آیا به همان مقدار که انتظار می‌رفت، توانسته‌اند از تعداد ارتکاب جرایم و جنایات بکاهند؟ آن مربیانی که بعد والای اخلاقی انسان‌های مورد تربیت خود را تقویت نمی‌کنند و آن را به فعلیت نمی‌رسانند و در عین حال مراکز دانش و منابع پیشرفت، هزاران نوع نیرو و اسلحه در اختیار انسان‌ها می‌گذارند، کاری جز آماده کردن میدان برای تنازع در بقاء انجام نمی‌دهند. البته معلوم است که در این میدان خطرناک‌تر از جنگل، پیروزی با کیست و شکست از